

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Міжнародного суду справедливості – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icj-cij.org/homepage/>.

*Захарко М. В.,
студентка магістеріуму
НаУКМА*

ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ ЗА ПОРУШЕННЯ АКЦІОНЕРНОЇ УГОДИ

Акціонерна угода, тобто договір укладений між акціонерами, є інструментом, що здатен узгодити конфлікти інтересів акціонерів і запобігти корпоративним конфліктам. Попри поширеність акціонерних угод на практиці, в теорії корпоративного права їм не приділяється достатньо уваги. Зокрема, в науковій літературі розглядаються в основному окремі аспекти акціонерної угоди, наприклад, її правова природа, особливості змісту і застосування в іноземних державах. При цьому, таке питання як відповідальність за недотримання акціонерної угоди залишається не дослідженим.

Акціонерна угода виникла і розвивалася в англійському праві. В класичному розумінні, вона є звичайним договором, який укладається між акціонерами або між акціонерами та компанією, й підпорядковується загальним принципам договірної угоди права [6]. Англійськими прецедентами було встановлено такі можливі заходи захисту від порушення акціонерної угоди, як зобов'язання вчинити певні дії (наприклад, проголосувати таким чином, як було домовлено в угоді у справі *Puddephatt v Leith* [7]) або утриматись від вчинення певних дій (наприклад, не продавати акції в межах певного періоду, справа *Cumbrian Newspaper Group* [3]).

Одним із видів відповідальності за порушення угоди може бути стягнення збитків [2, с. 59; 5, с. 119; 4, с. 12; 16]. Ст. 623 Цивільного кодексу України (ЦК) надає потерпілій стороні право вимагати відшкодування збитків в разі порушення зобов'язання. До збитків відповідно до ст. 22 ЦК відносяться як реальні збитки (втрати, які особа понесла або змушена буде понести для відновлення порушеного права), так і упущена вигода. Хоча стягнення збитків є одним із варіантів захисту при порушенні акціонерної угоди, існує ряд проблем пов'язаних із можливістю їх стягнення. Серед них можна виділити такі окремі проблемні питання, як:

1. Необхідність доведення наявності дійсного зобов'язання (чинної акціонерної угоди).
2. Складність або неможливість обрахунку розміру збитків.
3. Суб'єкт, якому були завдані збитки (часто це є сама юридична особа, а не сторона акціонерної угоди).
4. Необхідність доведення факту порушення угоди, що суперечитиме умовам про конфіденційність.

Найбільш проблемним питанням залишається дійсність самої акціонерної угоди за українським правом. Хоча ст. 29 Закону України «Про акціонерні товариства» (Закон «Про АТ») встановлює можливість укладення акціонерних угод й є чинною від 2008 р., проте судова практика все ще не однозначна.

Зазначаючи про ризиковість укладення акціонерних угод в українському товаристві, зазвичай називають два акти судової влади: Рекомендації президії Вищого господарського суду України (ВГСУ) «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин» [14] та постанову пленуму Верховного суду України (ВСУ) «Про практику застосування судами законодавства при розгляді судами корпоративних спорів» [13]. Перший акт визнав угоди щодо корпоративного управління, які підпорядковуються іноземному праву, нікчемними і заборонив примусове виконання таких угод, в тому числі й

міжнародними арбітражами. Другий акт уточнив імперативність норм, визначивши норми товариства щодо формування його органів, визначення їх компетенції, процедури скликання загальних зборів та визначення порядку прийняття рішень на зборах імперативними, та заборонивши будь-яку їх зміну з огляду на порушення публічного порядку.

Суди підтримують таку позицію вищих інстанцій навіть після набрання чинності нового Закону «Про АТ». Зокрема, господарський суд міста Києва у справі за № 6/64 у своїй ухвалі від 9.02.2010 р. заборонив особі з метою забезпечення позову вчиняти будь-які дії щодо розгляду угоди у Лондонському Міжнародному Арбітражному Суді [18]. Господарський суд Тернопільської області у справі № 4/89-1579 постановив розірвати акціонерну угоду [15], причому це рішення не було змінено ВГСУ 20 квітня 2011 р. [12]. Визначальною є так звана справа Київстару, в якій компанії «Теленор» і «Сторм» уклали акціонерну угоду. В Україні вона була визнана недійсною, і навіть після винесення рішення Нью-Йоркського арбітражу, українські суди відмовилися визнавати це рішення [10].

Проте є підстави вважати, що така практика незабаром може змінитись, зокрема, зважаючи на ухвалу ВГСУ від 26 березня 2015 р. у справі № 910/21992/13. Попередні інстанції визнали нікчемними положення договору між акціонерами про підпорядкування праву Англії і Уельсу. В той же час, суд касаційної інстанції визначив, що визнання нікчемним одного положення не тягне за собою нікчемність договору в цілому. Визначивши наявність неоднакового застосування норм, ВГСУ допустив справу до розгляду до ВСУ справу щодо нікчемності акціонерної угоди [18]. Залишається лише очікувати на рішення ВСУ з цього питання.

З огляду на переважну практику судів, перший і основний ризик є визнання акціонерної угоди як такої, що порушує імперативні норми. При чому, треба брати до уваги імперативні норми не лише корпоративного законодавства, а законодавства в цілому. Наприклад, положення про

неможливість відчуження акцій протягом певного періоду можуть суперечити нормі про неможливість обмеження права власності [10].

Наступним проблемним питанням є складність доведення факту наявності збитків. Специфікою акціонерних угод є їх предмет, адже частіше всього це права акціонера на управління. Зокрема, якщо аналізувати зміст акціонерної угоди, то вона найчастіше включає в себе положення щодо голосування певним чином, обмеження на відчуження акцій протягом певного періоду, опціон на продаж чи купівлю, право «потягнути за собою» (drag along rights), право «слідувати» (tag-along), щодо вирішення патових ситуацій (deadlock provisions) [20], номінування кандидатів у виконавчий орган тощо [11]. Загалом, всі умови можна розділити на чотири великі групи:

- 1) умови про формування органів управління;
- 2) умови про порядок голосування;
- 3) умови про порядок розпорядження акціями;
- 4) умови про розв'язання конфліктів.

Відповідно, ціллю акціонерної угоди є встановлення особливостей реалізації корпоративних прав, в тому числі на корпоративне управління [8], внаслідок узгодження корпоративних інтересів. Зважаючи на це, довести наявність матеріальних збитків видається доволі проблематичним.

Ще одним проблемним питанням є суб'єкт, якому було завдано збитки. Для того, щоб особа могла відшкодувати збитки, вона має довести, що їй було їх завдано. Проте внаслідок недотримання акціонерної угоди збитки часто завдаються не індивідуальному акціонеру, стороні акціонерної угоди, а юридичній особі [4, с. 24-25]. Наприклад, такі збитки можуть проявлятися у падінні вартості акцій. Хоча фінансовий стан компанії опосередковано впливає на фінансовий стан конкретного акціонера, конкретний розмір збитків конкретному акціонеру доволі складно (якщо взагалі можливо) довести, особливо якщо акції компанії не перебувають у відкритому обігу на ринку.

Останнім проблемним питанням в контексті відшкодування збитків за порушення акціонерної угоди є умови про конфіденційність. Саме конфіденційність акціонерної угоди є однією з найбільших переваг угоди порівняно із статутом [1, с. 146]. Але для того, щоб довести наявність збитків, потрібно спершу довести сам факт порушення угоди. Розголошення умов акціонерної угоди, навіть якщо вони були порушені, суперечить інтересам сторін такої угоди. Відповідно, стягнення збитків видається не таким привабливим варіантом.

Отже, стягнення збитків за порушення акціонерної угоди є теоретично можливим варіантом захисту. Проте на практиці при стягненні таких збитків виникає ряд проблемних питань, серед яких є питання дійсності самої акціонерної угоди, необхідності доведення наявності і обрахування розміру збитків тощо. Альтернативним способом захисту від порушення акціонерної угоди може слугувати включення в саму угоду умови про відповідальність.

Список використаних джерел

1. Andenas M. Shareholders' Agreements: Some EU and English Law Perspectives / Mads Andenas // *Tsukuba Law Journal*. – 2007. – № 3. – С. 135–154.
2. Boyle A. *Minority Shareholder's Remedies* / A. J. Boyle. – Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2002. – 148 с.
3. *Cumbrian Newspaper Group Ltd v Cumberland & Westmorland Herald Newspaper & Printing Company Ltd* [1987] Ch. 1.
4. Duffy M. J. Shareholders Agreements and Shareholders' Remedies Contract Versus Statute? / Michael J. Duffy // *Bond Law Review*. – 2008. – № 20. – p. 12.
5. Gomtsyan S. The enforcement of shareholder agreements under English and Russian law / S. Gomtsyan // *Journal of Comparative Law*. – 2013. – № 7. – p. 115–119.

6. Mäntysaari P. Comparative Corporate Governance: Shareholders as a Rule-maker / Petri Mäntysaari – Berlin: Springer Science & Business Media, 2005. – 445 с.

7. Puddephatt v Leith [1916] 1 Ch 200.

8. Вінник О. Акціонерна форма державно-приватного партнерства: проблеми правового регулювання [Електронний ресурс] / О. Вінник // Юридичні науки. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: http://papers.univ.kiev.ua/jurydychni_nauky/articles/Joint_stock_form_state_private_partnerships_problems_of_the_legal_adjusting_17905.pdf.

9. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI // ВВР України – 2008. - № 50–51. - Ст. 384 (з подальшими змінами та доповненнями).

10. Ласка И. Применение акционерных соглашений в Украине / Инна Ласка // Акционерный вестник. Украина. – 2009. – № 1. – С. 76–83.

11. Носова О. Вирішення конфліктів корпоративного управління в умовах фінансової кризи / О. Носова. – 2015. – С. 282–289. Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Fkd_2015_1_35.pdf.

12. Постанова ВГСУ у справі 4/89-1579 від 20.04.2011. Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/15024940>.

13. Постанова пленуму ВСУ «Про практику застосування судами законодавства при розгляді судами корпоративних спорів» від 24 жовтня 2008 р. № 13. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08/print1444307211747114>.

14. Рекомендації президії ВГСУ ««Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин» від 28 грудня 2007 р. № 04-5/14. Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v5_14600-07/print1443622263852738.

15. Рішення господарського суду Тернопільської у справі № 4/89-1579 від 29 листопада 2010 р. Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/10910230>.

16. Спасибо-Фатєєва І. Акціонерні угоди / І. Спасибо-Фатєєва // Право України. – 2009. – № 12. – С. 182–190.

17. Ухвала Господарського суду міста Києва у справі № 6/64 від 09.02.2010 р. Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/47619360>.

18. Ухвала ВГСУ у справі № 910/21992/13 від 26 березня 2015 р. Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/43503272>.

19. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // ВВР України – 2003. - № 40-44. – Ст. 356 (з подальшими змінами та доповненнями).

20. Штим Т. Б. Правова природа акціонерної угоди / Т. Б. Штим // Європейські перспективи. – 2013. – № 1. – С. 146–150. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/evpe_2013_1_31.pdf.

*Карнаух Т. М.,
доцент кафедри галузевих
правових наук НаУКМА,
кандидат юридичних наук,
доцент*

СТЯГНЕННЯ МАТЕРІАЛЬНОЇ ТА МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ З ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

Всі ми прагнемо того, щоб Україна нарешті стала правовою державою, в якій відповідальність за протиправну поведінку несли б рівною мірою як фізичні та юридичні особи, так і держава, її органи, органи місцевого самоврядування, їх службові та посадові особи.

Порушення податковими органами прав та законних інтересів платників податків на даний час – скоріше норма, ніж виняток, про що свідчить кількість судових рішень та рішень Державної фіскальної служби України (ДФСУ), якими задовольняються позовні вимоги та скарги